

18. *Pocheptsov O. G. Yazykovaya mentalnost: sposob predstavleniya mira [Language mentality: Mode of the universe presentation] / O. G. Pocheptsov // Voprosy yazykoznaniiya. – 1990. – No. 6. – S. 110–122.*
19. *Potebnya A. A. Mysl i yazyk [Thought and language] / A. A. Potebnya // Russkaya slovesnost. Ot teorii slovesnosti k strukture teksta: Antologiya [pod red. prof. V. P. Neroznaka]. – M. : Academia, 1997. – S. 51–66.*
20. *Teliya V. N. Metaforizatsiya i ee rol v sozdanii yazykovoy kartiny mira [Metaphorization and its role in creation of the linguistic picture of the world] [Concise dictionary of cognitive terms] / V. N. Teliya // Rol chelovecheskogo faktora v yazyke. Yazyk i kartina mira : [sb. nauch. st.] / [pod red. B. A. Serebrennikova]. – M. : Nauka, 1988. – S. 173–204.*
21. *The Orthodox Study Bible / The St. Athanasius Academy of Orthodox Theology. – Nashville, TN : Thomas Nelson, 2008.*

Lexicographic sources:

22. *Gelley G. Bibleyskiy spravochnik / Genri Gelley; perevod s angl. s illyustratsiyami i prilozheniem // Khristianskoe obshchestvo "Bibliya dlya vseh". – SPb., 1998. – 860 s.*
23. *Kubryakova Ye. S. Kratkiy slovar kognitivnykh terminov / Ye. S. Kubryakova, V. Z. Demyankov, Yu. G. Pankrats, L. G. Luzina. – M. : MGU im. M. V. Lomonosova, 1996. – 248 s.*

Изюмцева А. В. Типы метафорических моделей в сакральных текстах Пятикнижия англоязычной Библии.

В статье рассматриваются элементы метафорической картины мира в Пятикнижии англоязычной Библии, определяются мегасферы, составляющие метафорическую картину мира; выявлены закономерности метафорического моделирования и доказано, что образное мировосприятие автора антропоцентрично, детерминировано продуктивностью сферы метафоризации "Человек".

Ключевые слова: *метафорическая картина мира, метафорическое моделирование, англоязычная Библия.*

Izyumtseva A. V. Types of Metaphorical Models in Sacred Pentateuch Texts of English Bible.

The research study examined the metaphors of the Pentateuch of the English Orthodox Study Bible to define the individual author-specific metaphorical picture of the world. To conduct the study, the method of semantic and cognitive modelling of metaphorization, developed by Yu. V. Kravtsova, was employed. Based on contrastive analysis of the sacred Books of the Pentateuch, the megamodels, models and submodels of their author analogical and associative creative thinking have been identified. Metaphorical models have been interpreted in terms of the source and new denotative and notional spheres, and the semantic cognitive formant. The findings revealed the author-specific strategies of metaphoric world modelling. As a result, the peculiarities of the author's individual metaphorical picture of the world have been described.

Keywords: *metaphorical picture of the world, metaphorical modelling, English Bible.*

УДК 81-115

Капранов Я. В.

Київський національний лінгвістичний університет

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ СТУПЕНІВ СПОРІДНЕННЯ МОВ

У статті уточнено визначення поняття "мовне споріднення" і названо його ступені; розглянуто поняття "базова / базисна лексика" як засіб для обґрунтування ступенів споріднення мов; зроблено спробу розробити методіку виявлення ступенів споріднення мов, яка включає: порівняльно-історичний метод з методиками внутрішньої і зовнішньої реконструкції, глотохронологічний / лексикостатистичний метод М. Сводеша, метод масового порівняння Дж. Грінберга.

Ключові слова: *мовне споріднення, базова / базисна лексика, методи виявлення ступенів споріднення мов.*

Лінгвістична компаративістика в її традиційному розумінні (В. І. Абаєв, Е. А. Макаєв, О. Семеренї, О. М. Трубачов та ін.) і макрокомпаративістика (А. Р. Бомхард, В. М. Ілліч-Світич, Г. С. Старостін, С. А. Старостін, А. Б. Долгопольський, С. Є. Яхонтов та ін.) продовжують вивчення принципів побудови генеалогічної класифікації мов, тобто наявних методологічних алгоритмів, які дають змогу говорити про ступені споріднення мов. Згадаємо слова Е. А. Макаєва, який у 1977 р. говорив про те, що “поняття “мовної спорідненості” і методи її встановлення належать до тих “одвічних” питань порівняльно-історичного мовознавства, до яких постійно повертаються дослідники, особливо у зв’язку зі знову відкритими мовами, мовна приналежність яких залишається нез’ясованою, а також у зв’язку з вихідними положеннями лінгвістики другої половини ХІХ ст. і першої половини ХХ ст., які неодноразово потребували перегляду” [4, с. 67].

Одним із таких алгоритмів, яким і дотепер користуються, є *методологічна процедура лінгвістичної реконструкції*. Її застосування дало змогу не лише простежити ступінь мовної спорідненості в межах генеалогічної класифікації мов, але і надати гіпотетичні реконструйовані етимони конкретної прамови і / або прамовного стану на рівні мовної сім’ї (алтайської, дравідійської, індоєвропейської, уральської та ін.).

Такої позиції дотримувався Г. С. Старостін, який припускав, що “генетична класифікація мов, на відміну від типологічної, в обов’язковому порядку передбачає наявність історичної реконструкції: або експліцитної (як у традиційній компаративістиці), або такої, що має місце в “масовому порівнянні” Дж. Грінберга, яке формально уникає реконструкції, але на практиці, зрозуміло, передбачає наявність форми – “предка” для кожного зіставлення” [14, с. 8]. Проте, дослідник не забуває і про те, що “будь-яка історична реконструкція є апроксимацією: реконструкція не може претендувати на відображення абсолютної істини, однак і апроксимації можуть істотно відрізнятися за якістю” [14, с. 8].

Мета статті – визначити методи виявлення ступенів споріднення мов та обґрунтувати їхню ефективність.

Завдання:

- уточнити визначення поняття “мовне споріднення” і назвати його ступені, характерні для лінгвокомпаративістики і макрокомпаративістики;
- розглянути поняття “базова / базисна лексика” як засіб для обґрунтування ступенів споріднення мов.

С. А. Старостін припускає, що “в сучасних працях із компаративістики відсутнє як точне визначення поняття спорідненості мов, так і процедура доказу такого споріднення”. Проблема споріднення мовних сімей у кожному окремому випадку вирішується голосуванням: [...] індоєвропейська, картвельська та ін. мовні сім’ї визнаються всіма. Наприклад, в наявності алтайської мовної сім’ї висловлюються сумніви, оскільки не всі фахівці з тюркських, монгольських і тунгусо-маньчжурських мов підтримують алтайську теорію. У той же час, наприклад, набагато слабкішою залишається розроблена теорія про єдність афразійських мов, що, на його думку, є “фактично загально визнаною” [17, с. 779].

I. Визначення поняття “мовне споріднення” у контексті диференціації його ступенів.

Актуалізація уваги на понятті “спорідненість”, яке залишається одним із ключових не лише для компаративістики (Н. Д. Андреев, Г. В. Гамкрелідзе, Вяч. Вс. Иванов, Б. О. Серебренников та ін.), але і для макрокомпаративістики (А. Бомхард, А. Б. Долгопольський, В. М. Ілліч-Світич та ін.), є очевидним з огляду на

те, що його вивчення дає змогу надати гіпотетичні припущення про місце тієї чи іншої мови в генеалогічній класифікації, з'ясувати її мову-предок (прамову) та ін., а відтак, простежити операції компаративіста-етимолога, який надає реконструкції для окремих груп мов, мовних сімей, а також макрокомпаративіста-етимолога, який намагається “довести / обґрунтувати” далеку мовну спорідненість між окремими мовними сім'ями, послуговуючись даними кожної окремої мовної сім'ї. Звичайно, важливим є встановлення приблизної діахронічної межі, до якої прямує етимолог.

Свого часу класик компаративістики А. Мейє припускав, що “дві мови називаються спорідненими, коли вони є результатом двох різних еволюцій однієї й тієї ж мови, що використовувалася раніше” [27, р. 50]. Якщо *споріднені мови* – це різні часові та просторові варіанти однієї і тієї ж безперервної лінгвістичної традиції, то спорідненість мов – це матеріальна близькість двох або більше мов, що виявляється в звуковій схожості мовних елементів різних рівнів [див. пр.: 12, с. 16]. У зв'язку з цим Е. А. Макаєв говорив про те, що потребує уточнення поняття “мовне споріднення” [5, с. 50–57; 6, с. 5, 18–19], адже воно залишається ключовим для порівняльно-історичного мовознавства [2] і без нього “неможливі генетична класифікація мов, реконструкція прамови і майже будь-які дослідження історії мов”. С. А. Старостін додає, що сам “термін “мовна спорідненість” при цьому, як правило, не експлікується, а приймається як даність” [17, с. 779].

У курсі лінгвістики А. Я. Шайкевич подає відмінність між *онтологічним підходом* до мовного споріднення: “споріднені мови – це різні часові та просторові варіанти однієї й тієї ж безперервної лінгвістичної традиції” [18, с. 198]) і *гносеологічним підходом*, тобто доказом / обґрунтуванням мовного споріднення. Ґрунтуючись на онтологічному підході, продемонструвати факт мовної спорідненості, за версією С. А. Бурлак і С. А. Старостіна, можна лише в тому випадку, коли прामова досліджуваних мов засвідчена письмовими пам'ятками і коли вдається простежити історію її розвитку до сучасної мови (мовам). Проте таких випадків відомо не настільки багато. Саме тому мовне успадкування і спорідненість потребують обґрунтування, а отже, необхідним залишається процесуальне (*гносеологічне*, за А. Я. Шайкевичем) визначення мовної спорідненості [2].

С. А. Старостін надає різні інтерпретації вчених з приводу розуміння сутності *мовного споріднення*: 1) у У. П. Лемана: “порівняння різних мов призвело до припущення, що деякі мови пов'язані, адже вони розвиваються зі спільного джерела” [26, р. 6]; 2) у Р. Л. Траска (на прикладі романських мов): “ми говоримо про те, що романські мови є генетично пов'язаними, а це означає, що всі вони почали виходити як ніщо інше, як регіональні діалекти єдиної мови” [32, р. 179]; 3) у М. Рулена: “генетичні класифікації [...] дають змогу простежити генеалогію мовної сім'ї від материнської мови до дочірньої мови” [30, р. 2]. Дослідник припускає, що зазначені вище дефініції окреслюють не лише *концепцію генеалогічного дерева*, а також і *концепцію мовної дивергенції* як однієї із ключових моделей історичного розвитку мови. Відтак, незважаючи на те, що “ця модель і оскаржувалася у низці праць, вона, безсумнівно, є загальноновизнаною, і переважна більшість лінгвістичних класифікацій побудовані саме так” [17, с. 779]. Розглянемо позицію Е. А. Макаєва, який припускає, що “якщо йдеться про *мовне споріднення*, то тут необхідно говорити про наявність сукупності загальних структурних ознак у мовах певного ареалу, спільних лише в плані змісту, що унеможлиблює зведення цих спільних структурних ознак до якогось-небудь вихідного стану” [4, с. 69].

С. А. Бурлак і С. А. Старостін [2, с. 17] виокремлюють різні ступені мовної спорідненості.

Найбільш очевидна спорідненість – це мовна ідентичність, тобто простежується усвідомлення ідентичності мови. При цьому конкретні різновиди мови (“ідіоми”) можуть майже збігатися, а можуть відрізнитися, утворюючи діалекти або говірки. Найбільш характерною особливістю таких ідіом є досить вільне взаєморозуміння носіїв. З лексикостатистичної позиції, за версією С. А. Бурлак і С. А. Старостіна, споріднені діалекти звичайно мають більше 95% збігів у базовій лексиці. Таку спорідненість між діалектами (й ідіолектами) у межах однієї мови можна назвати **тривіальною**.

За припущенням С. А. Бурлак і С. А. Старостіна, спорідненість мов у германській, слов'янській, тюркській групах мов не потребує спеціального доказу / обґрунтування: вона, як правило, є очевидною для носіїв відповідних мов. Навіть при відсутності взаєморозуміння носії розпізнають велику кількість загальних слів і знають про те, що їхні мови є “близькими”. Досвід лексикостатистики демонструє про те, що при такій спорідненості мови мають близько 70% і більше лексичних збігів. Така спорідненість називається **помітною**.

Спорідненість мов на рівні конкретної мовної сім'ї – індоєвропейської, уральської, дравідійської та ін. – для носіїв, як правило, не є очевидною. Лексикостатистика демонструє, що в таких сім'ях відсоток лексичних збігів між мовами-нащадками становить 15–30%. Ті, які говорять російською мовою, не сприймають німецьку або перську мови як “близькі”; однак у фахівців з історії мови наявність сімей типу індоєвропейської або уральської, як правило, сумнівів не викликає (хоча періодично виникають критичні дискусії). Спорідненість такого типу називається **конвенціональною**.

Споріднення мов на рівні двох і більше мовних сімей, де відсоток збігів між сучасними мовами коливається близько 5–10%, називається **далекою**. За версією С. А. Бурлак і С. А. Старостіна, це є одним із найважчих випадків, а гіпотези про таку спорідненість викликають розкол у середовищі макрокомпаративістів. Справа в тому, що при такому рівні спорідненості вже набагато важче встановити відповідності і відрізнити реальні збіги від випадкових, і саме тут найважливіше мати процедуру встановлення мовного споріднення.

Зазначені вище ступені мовної спорідненості узгоджуються з тими, які свого часу окреслював Т. Шадеберг у праці “The lexicostatistical base of Bennett and Sterk's reclassification of Niger-Congo with particular reference to the cohesion of Bantu”, де дослідник намагався здійснити аналіз зв'язку між лексемами на основі трьох методів – “найближчого сусіда”, “далекого сусіда” і “середньої оцінки по групі”. Шляхом зіставлення результатів аналізу за трьома методами були виокремлені найбільш надійні генетичні об'єднання в межах нігеро-конголезької макросім'ї [31, р. 69–83]. Відтак, синонімом цього методу є свого часу названий **метод масового порівняння** (англ. *method mass comparison*) (останнім часом, для його дескрипції застосовується термін “багатостороннє порівняння” (англ. *multilateral comparison*)). За версією Дж. Грінберга, “порівняння базового словника з великою кількістю мов з конкретного, широкого географічного ареалу є найшвидшим і найбільш певним методом, щоб встановити можливі генетичні відношення” [24; 25]. А. Р. Бомхард припускає, що для Дж. Грінберга лексичні дані мають першочергове значення при спробі встановлення генетичної спорідненості між мовами, особливо на початкових етапах порівняння [20, р. 5].

II. Базова / базисна лексика як засіб для обґрунтування мовного споріднення різних ступенів.

Основне завдання компаративіста-етимолога і макрокомпаративіста-етимолога – *доказ мовного споріднення*, тобто “обґрунтування того, що спостережувана подібність / схожість між мовами з дуже високою ймовірністю зумовлена їхнім спільним походженням (а не випадковістю або контактним впливом)” [2]. Звертаємо увагу на те, що Г. С. Старостін пропонував уникати терміна “доказ” і замінити його терміном “обґрунтування” (див. працю Г. С. Старостіна [14]). При цьому, як зазначає С. А. Старостін, більшість дослідників все ж намагається формалізувати уявлення про мовне споріднення, апелюючи при цьому до основного досягнення порівняльного мовознавства – *порівняльно-історичного методу* [17, с. 779], тобто дослідники дотримуються постулату про те, що спорідненими можуть бути такі мови, між системами яких встановлюються *регулярні відповідності (фонетичні / фонологічні)*.

Установлення мовної спорідненості, за версією С. А. Бурлак і С. А. Старостіна, передбачає ключові два етапи роботи: 1) спостереження подібностей / схожостей та 2) обґрунтування того, що походження подібних / схожих елементів зі спільної мови-предка є найімовірнішим, ніж їх поява в результаті контактів або через випадковість. При цьому, уточнюють учені, компаративіст / макрокомпаративіст “має справу не з числовим значенням ймовірності, а лише з ймовірнісною оцінкою”, що “зумовлює можливість розбіжностей: те, що одному досліднику здається більш ймовірним, іншому може здатися менш ймовірним” [2].

У такий спосіб *методика реконструкції*, за версією Г. С. Старостіна, цілком є *внутрішньо несуперечливою, типологічно правдоподібною і системною* [14, с. 8].

При цьому для *конструювання оптимального історичного сценарію* – такої схеми розвитку, яка б найбільш економним способом пояснювала б ті подібності / схожості та відмінності, які можна спостерігати на мовних рівнях, і які мають первинне значення для генетичної класифікації” [14, с. 9], варто визначити *базову / базисну лексику і граматику*. При доказі / обґрунтуванні мовного споріднення компаративісту-етимологу і макрокомпаративісту-етимологу необхідно свідомо обмежити себе певним “зрізом” мовного матеріалу (термін Г. С. Старостіна) – історичним сценарієм. Таким “зрізом”, дотримуючись методики С. А. Старостіна, і є *базова / базисна лексика*, а основним квантитативним методом, що працює на цьому зрізі є *глотохронологічний / лексикостатистичний аналіз*, розроблений М. Сводешем у 50-ті рр. ХХ ст., в подальшому вдосконалений у працях С. А. Старостіна.

Деякі вчені розрізняють терміни *глотохронологія* (К. Bergsland, Н. Vogt, R. Lees та ін.) і *лексикостатистика* (S. Gudschinsky, Н. Hoijer, Н. J. Holm та ін.), вживаючи перший на позначення методу вимірювання часу розпаду прамови, а другий – для позначення процедури порівняння лексики мов, інші ж (J. Tischler) використовують ці терміни як синоніми.

Метод глотохронології є перенесенням на лінгвістичний ґрунт методу радіовуглецевого аналізу. *Метод радіовуглецевого аналізу* ґрунтується на тому, що в будь-якому живому організмі знаходиться певний відсоток радіоактивного вуглецю (C_{14}). За життя організму відсоток ізотопу залишається стабільним, оскільки він надходить із повітря. Коли ж організм вмирає, C_{14} більше не надходить у тканини, а тільки розпадається, перетворюючись на азот (N_{14}). Оскільки швидкість розпаду постійна, то за формулою $N(t) = N_0 e^{-\lambda t}$ можна обчислити час, що минув з моменту смерті організму [9, с. 9].

Постулювавши, що в мові існує ядро базисної лексики, яке дуже повільно і рівномірно змінюється, М. Сводеш застосував для обчислення часу розбіжності двох

мов наступну формулу: $\min t = \log C: \log r^2$, де t – час розбіжності, C – кількість збігів у списках базисної лексики двох мов, r – коефіцієнт зберігання [10, с. 56–57].

Попри те, що одним із ключових понять глотохронології є поняття базової / базисної лексики, С. А. Бурлак і С. А. Старостін зазначають, що вона протиставлена культурній, часто запозиченій із мови в мову. До базисної лексики, як правило, належать слова, які не залежать від конкретної культури й історичної епохи, а також простежуються в будь-якій мові: *терміни спорідненості, назви найелементарніших і універсальних явищ природи і природних об'єктів [...], назви частин тіла, числівники (принаймні, найперші), прості дії і ознаки* [2, с. 11].

Сучасні словники можуть досягати обсягу в 100–200 і більше тисяч слів, а якщо включати спеціалізовану лексику, то і понад мільйон слів. Однак словниковий запас мов народів, що стоять на нижчому щаблі розвитку, не надто великий [9, с. 11]. Фінський лінгвіст П. Саммаллахті наводить цифру в 2500–3000 коренів. При цьому, найважливішою властивістю базової / базисної лексики є її незалежність як від історії, так і від географії, під якою мається на увазі те, що список М. Сводеша можна скласти для будь-якої людської мови незалежно від її ареалу та часу існування. З цієї причини базовою / базисною не може бути лексика, пов'язана з досягненнями цивілізації. Так, М. Сводеш не включив до свого списку назв зброя або праці, хоча такі назви, як, *лук і стріли* відомі з давнини (проте, австралійським аборигенам лук не був відомий). Єдиним словом, щодо пов'язаних з цивілізацією, є *насіння* [9, с. 11].

З ідеєю універсальності як історичної, так і географічної дуже добре корелює антропоцентричність списку [9, с. 11]. Так, 20 зі 100 слів списку пов'язані з людським тілом (*живіт, кров, кістка, груди, вухо, жир, нога, волосся, рука, голова, серце, коліно, печінка, рот, ніготь, шия, ніс, шкіра, язик, зуб*), а 3 є позначеннями людей (*людина, чоловік, жінка*) [10, с. 75–77].

Важливою властивістю базисної лексики, пов'язаною з її універсальністю, є стійкість до запозичення. Але це не означає, що в базовій лексичі немає запозичень. Підбір випадків, коли елементи списку М. Сводеша запозичувалися, не може служити спростуванням існування базисної лексики. Зате показово порівняння кількості запозичень у всьому словниковому фонді мови з кількістю запозичень у списку М. Сводеша [2, с. 11].

Наприклад, загальна кількість запозичень в англійській мові оцінюється у 70% всього словникового запасу. При цьому, у стослівному англійському списку Сводеша 6 запозичень: *bark; die; egg; mountain; round; skin*. Ще більш яскравим прикладом є бретонська мова: французьких запозичень у словниковому складі цієї мови більше, ніж питомої лексики. Запозичень же у стослівному списку Сводеша бретонської мови 9: *krogii; labous; bruched; koutoul; sec'h; plu (ñv) enn; pesk; ront; kousket* [19, с. 403].

Стійкість базисної лексики до запозичень спостерігають на прикладі грецької мови. У димотики (сучасна розмовна грецька) порівняно з класичною грецькою відзначають всього два запозичення: *άσπρος* “білий” і *πέτοσι* “шкіра”. Два запозичення за 2400 років – це вкрай мало, якщо врахувати, що за цей час грецька мова запозичила тисячі слів з латини, італійської, турецької, французької, англійської та інших мов [22, р. 1003].

Запозичення не можуть не спотворювати результати при глотохронологічних підрахунках, тому на сьогодні їх виключають з глотохронології.

При виключенні запозичень з підрахунків постає проблема їх ідентифікації. Особливо вона актуальна для мов з погано вивченою історією, але навіть у випадку з

індоєвропейської сім'єю є ситуації, коли якісь елементи 100-слівного списку мають дві взаємовиключні етимології, одна з яких передбачає запозичення, а інша – ні [9, с. 17]. Г. С. Старостін вважає, що поодинокі запозичення суттєво не впливають на кінцевий результат, і пропонує методу виявлення масових запозичень зі спорідненої мови [14, с. 124–129]. Але незважаючи на дискусії стійкість лексики зі списку М. Сводеша є вкрай високою.

При зіставленні сучасної шведської і сучасної грецької (димотики) виявилось 28 збігів зі 100 (при зіставленні **прагерманської мови з давньогрецькою** їх буде 37): *öra* – *αυτί* “вухо”, *ägg* – *αυγό* “яйце”, *öga* – *μάτι* “очі”, *fjägder* – *φερό* “перо”, *fot* – *πόδι* “нога”, *hjerter* – *καρδιά* “серце”, *horn* – *κέρατο* “ріг”, *jag* – *εγώ* “я”, *knä* – *γόνατο* “коліно”, *känna* – *γνωρίζω* “знати”, *blad* – *φύλλο* “лист”, *nagel* – *νύχι* “ніготь”, *namn* – *ὄνομα* “ім'я”, *natt* – *νύχτα* “ніч”, *rot* – *ρίζα* “корінь”, *sand* – *ἄμμος* “пісок”, *stå* – *στέκω* “стояти”, *stjern* (a) – *ἀστρο* “зірка”, *sol* – *ἥλιος* “сонце”, *tand* – *δόντι* “зуб”, *träd* – *δέντρο* “дерево”, *två* – *δύο* “два”, *vi* – *εμεῖς* “ми”, *hvad* – *τί* “що”, *hvem* – *ποιός* “хто”, *kvinn* – *γυναίκα* “жінка”, *du* – *εσύ* “ти” [22, р. 996–999].

З огляду на те, що час незалежного існування шведської і грецької – 5–6 тисяч років, то 28% збігів служать підтвердженням високого рівня стійкості базисної лексики. З іншого боку, звичайно, не можна не відзначити, що без розвинутої індоєвропейістики знаходження цих відповідностей було б неможливим. Зв'язати без опори на етимологію пари *öra* – *αυτί*, *öga* – *μάτι*, *sand* – *ἄμμος* або *vi* – *εμεῖς* без знань про суплетивізм праіндоєвропейського займенника *ми* було б просто неможливо.

III. Методика обґрунтування далекого / масового споріднення мов.

Аргументація теоретико-методологічного постулату теорії далекої спорідненості мов полягає в тому, що, перед тим, як здійснювати процедурні моменти класичної реконструкції, необхідно вибрати 100-слівний список (за М. Сводешом), адже, за припущенням М. В. Медоварова, “у будь-яких умовах, як би сильно не змінювалася мова в цілому, швидкість зміни її 100-слівного (але особливо 35-слівного) лексичного ядра є абсолютно однаковим для всіх без винятку мов світу в будь-яку епоху” [7, с. 62]. Дослідник підкріплює свої спостереження цитатою А. Ю. Мілітарьова: “прамова “Адама і Єви” розпалася, ймовірно, в одному місці і в один час, а тому швидкість подальшої еволюції цього “ядра” виявилася однаковою” (праці А. Ю. Мілітарьова). У цьому випадку дослідник говорить про сумніви: чому при різній швидкості змін у фонетиці, морфології й синтаксисі повинна бути неодмінно однакова швидкість “випадання” базової лексики. Як демонструє практика, датування, отримані за допомогою *глотохронологічного методу* М. Сводеша, є максимально точними у всіх випадках, коли їх можна перевірити за допомогою екстралінгвістичних способів [7, с. 62].

До речі, цієї ж позиції дотримувався і український дослідник І. М. Рассоха в монографії “Исследования по ностратической проблеме: Южно-Украинский центр неолитической революции. Методика выявления древнейшего родства языков путем сравнения их базовой лексики с ностратической и сино-кавказской реконструкциями”).

Якщо йдеться про реконструкцію рівня, нижче індоєвропейської мовної сім'ї (в нашому випадку порівняння мов, які входять до складу ностратичної макросім'ї), А. Р. Бомхард неодноразово повторював у своїх статтях [див. 20 та ін.], що представники лінгвістичної макрокомпаративісти не застосовують “традиційні методи”, а лише “ослаблені форми” (англ. *weakened forms*) порівняльно-історичного методу [21, р. 7–11]. Дослідник пояснює це тим, що засновники індоєвропейістики великого значення надавали порівнянню граматичних форм, тому ця традиція і

дотепер продовжується в індоєвропейських дослідженнях і навіть була перенесена на вивчення інших мовних сімей.

А. Р. Бомхард припускає, що підхід до мовного порівняння як спроба у встановленні генетичного зв'язку між різними великими мовними сім'ями і їх мовами, включених до складу ностратичної макросім'ї, відбувається на засадах "традиційних методів порівняння і внутрішньої реконструкції". "Поєднання методології Дж. Грінберга і більш традиційних методів порівняння є таким, що доповнюють один одного" [20, р. 5]. Спробуємо розглянути версію Дж. Грінберга як представника американської школи.

Позиція Дж. Грінберга є такою: "єдиний спосіб встановлення гіпотез щодо генетичного зв'язку, є власне порівняння мов". При цьому дослідник звертає увагу на одну з ключових проблем далекого споріднення мов – "встановлення тих мов, які необхідно порівнювати і визначення того, що власне порівнювати, оскільки не всі аспекти мови рівною мірою належать до порівняння". Для того, щоб мати сенс, порівняння повинно прагнути усунути шанс подібностей / схожостей і відокремити запозичення від рідних елементів [цит. за пр.: 20, р. 5].

Якщо мова йде про встановлення запозичених лексичних одиниць, то Дж. Грінберг окреслює два основні методи для їх виявлення [20, р. 5]: по-перше, він відзначає, що запозичення зазвичай обмежуються певними семантичними сферами (наприклад, культурні цінності) і деякими граматичними категоріями (іменники зустрічаються набагато частіше, ніж дієслова); по-друге, запозичені слова можна відрізнити від словника рідної мови за рахунок розширення спектра порівняння, включивши додаткові мови [24; 25]. Найпростіший спосіб для встановлення генетичного зв'язку – це виявлення великої кількості подібних морфів (або алломорфів), особливо нерегулярностей в аналогічних умовах у мовах, які розглядаються. Ще одним важливим показником ймовірного генетичного зв'язку є наявність аналогічних правил сполучуваності. На жаль, з плином часу історичні процеси призводять до поступової трансформації і остаточної ліквідації таких подібностей / схожостей. Чим довшим є період поділу, тим меншою є ймовірність того, що буде подібність морфологічних форм, і правила сполучуваності будуть знайдені [24; 25].

Простежуються також й інші фактори, які можуть бути корисними при встановленні можливого генетичного зв'язку. Одним з таких чинників є семантична схожість лексичних форм. Важливим є те, щоб мати можливість встановити *рецидивні звукові відповідності* (англ. *recurrent sound-meaning correspondences*) для досить великої вибірки лексичного матеріалу. Лексичні форми з однаковими або подібними значеннями мають найбільше значення. Імовірність того, що лексичні подібності / схожості вказують на генетичний зв'язок різко зросли, коли до порівняння залучалися й інші додаткові мови і коли ці нові мови також мають дуже велику кількість повторюваних *рецидивних звукових відповідностей* [20, р. 5].

Але не всі дослідники приймають цю методикку Дж. Грінберга і вважають його *метод масового порівняння* лише припущенням спорідненості, деякою пунктирною лінією, яку ще необхідно верифікувати за допомогою власне порівняльно-історичного методу [1, с. 6]. С. А. Старостін також пише про те, що *метод масового порівняння* має ґрунтуватися на *методиках порівняльно-історичного методу*: "основна перевага порівняльно-історичного методу полягає в тому, що ми можемо відновити початковий стан, звичайно, приблизно, умовно, але, тим не менш, досить вірно відтворити і лексичний склад прамови, і його граматику. І тоді ми вже можемо порівнювати не сучасні мови, а реконструйовані, які в разі споріднення, за логікою речей, повинні

бути ближче один до одного, ніж їх сучасні нащадки. Тому вихід з цієї ситуації, подолання цього тимчасового бар'єру існує. І це – реконструкція [15]. С. А. Старостін приходиться ще до одного висновку: можна “просто дивитися на слова різних мов і бачити їх подібність / схожість” [15]. Цю позицію підтримує й І. М. Рассоха, прискаючи, що “таке масове інтуїтивне порівняння є виправданим науковим методом дослідження” [8, с. 77].

С. А. Старостін у своїй статті “О доказательстве языкового родства” [17] пропонує порівняння між собою не сучасних мов, а реконструйованих, оскільки в реконструйованих краще збереглася базова лексика. “Ми будемо вважати, що мова А є предком мови В, якщо: а) всі фонем мови У виводяться з мови А; б) деяка частина морфем (у тому числі й граматичних) і лексем мови У виводяться з мови А [17].

Істотним тут є питання про те, яка саме має бути ця “деяка частина”. Зрозуміло, що мова повинна йти про так звану “базову” лексику мови на протигагу культурній лексиці, часто запозиченої з мови в мову. Визначення “базової” лексики можна не давати, а лише поставити її списком, що збігається зі стандартним 100-слівним списком М. Сводеша [10; 11], який добре зарекомендував себе на практиці. Легко показати, що, скажімо, будь-яка романська, німецька або слов'янська мова в своєму 100-слівному списку зберігає близько 90% слів, поширених в цьому списку в прароманській (= латинській), прагерманській і праслов'янській мові відповідно. Будь-які сучасні індоєвропейські мови в цьому списку зберігають близько 50% слів, реконструюються для гіпотетичної індоєвропейської прамови, і т. п. [17].

Вже на останньому прикладі стає зрозумілим, що точна кількість морфем (лексем), що збереглися при переході від прамови до мови-нащадку, задано бути не може. Це величина, пов'язана функціонально залежністю з часом, що розділяє моменти фіксації відповідних мов. У такий спосіб С. А. Старостін говорить про наявність різних ступенів споріднення (що, втім, інтуїтивно очевидно). Способи вимірювання лінгвістичного часу – це окрема проблема (див. [13]). Важливим залишається сам факт високої збереженості базисної лексики [17].

Постає питання: чи можлива ситуація, при якій базова лексика мови за короткий період замінюється іншою? С. А. Старостін припускає, що такі випадки відомі, і найчастіше класифікуються як зміна мови. Безсумнівно, що базисна кельтська лексика в перші століття нашої ери змінилася латинською на території сучасної Франції та Іспанії. Характерно, однак, що ми при цьому називаємо французьку та іспанську мови нащадками латині, але не місцевих кельтських мов. Справа в тому, пояснює дослідник, що, якщо вже починає активно запозичувати базисна лексика, то інша лексика мови, як правило, переймається запозиченнями в ще більшій мірі. Цей процес супроводжується і активним запозиченням граматичної системи, в результаті чого мова фактично змінює свою генетичну приналежність [17].

Випадки окремих – і навіть досить численних – запозичень у базисній лексиці також відомі. Однак, зрозуміло, що число запозичень не повинно перевищувати число питомих збережених лексем (інакше, як сказано вище, фактично відбувається зміна генетичної приналежності мови).

Сформульоване вище визначення мовної спорідненості в принципі не залежить від числа порівнюваних мов і від глибини спорідненості. Проте, зрозуміло, що при дуже малих частках збігів (тобто при дуже далекій спорідненості) можливість встановлення регулярних відповідностей стає більш сумнівним. У літературі часто фігурує цифра 8–10 тисяч років як абсолютна межа можливості встановлення мовної спорідненості (див., напр., [32, р. 377]), хоча зазвичай не говориться, звідки береться ця цифра. Насправді, вона походить від стандартної глоттохронологічної формули

М. Сводеша, згідно з якою за 10 тис. років у двох споріднених мовах має зберегтися всього 5–6% загальної лексики – ситуація, при якій порівняння і реконструкція вже не можуть дати позитивних результатів, і не можна відрізнити питомі морфеми від випадкових збігів (при розбіжності близько 16 тис. років, за формулою М. Сводеша, мови взагалі повинні втратити абсолютно всю схожість).

Це просте міркування реально лежить в основі всієї критики наявних теорій далекої мовної спорідненості і, на перший погляд, дійсно, здається нездоланим. З нього випливають активно запропоновані в даний час альтернативні моделі генетичних класифікацій (див., напр., [28]), які висувують на перший план не генетичні, а типологічні критерії. Деякі автори взагалі розчарувалися в лексикостатистиці і порівняльно-історичному методі, пропонують нові моделі історичного розвитку мов (така, наприклад, теорія *punctuated equilibrium* Р. М. Діксона [23]) [17].

У підсумку, зазначимо, що, якщо споріднені мови – це різні часові та просторові варіанти однієї і тієї ж безперервної лінгвістичної традиції, то спорідненість мов – це матеріальна близькість двох або більше мов, що виявляється в звуковій схожості мовних елементів різних рівнів (А. Мейє). При цьому варто говорити про ступені мовної спорідненості: *тривіальна* (на рівні однієї мови), *помітна* (на рівні двох і більше мов конкретної мовної групи однієї мовної сім'ї), *конвенціональна* (на рівні двох і більше мов двох і більше мовних груп однієї мовної сім'ї), *далека / віддалена* (на рівні двох і більше мовних сімей) (за С. А. Бурлак і С. А. Старостіним).

Доказ / обґрунтування мовного споріднення передбачає обмеження компаративіста-етимолога і макрокомпаративіста-етимолога певним “зрізом” мовного матеріалу (термін Г. С. Старостіна) – історичним сценарієм, і тоді дослідники вдаються до квантитативного методу – методу глотохронології / лексикостатистики (за М. Сводешем), який передбачає відбір базової / базисної лексики, до якої належать слова, які не залежать від конкретної культури й історичної епохи, а також простежуються в будь-якій мові: терміни спорідненості, назви найелементарніших і універсальних явищ природи і природних об'єктів [...], назви частин тіла, числівники (принаймні, найперші), прості дії і ознаки. Реконструкція етимонів на рівні окремих мовних сімей вимагає звернення компаративіста-етимолога до порівняльно-історичного методу з процедурами внутрішньої і зовнішньої реконструкції, а обґрунтування далекого / масового споріднення мов передбачає, з одного боку, “традиційні методи”, тобто процедури порівняльно-історичного методу, а також метод масового порівняння – порівняння базового словника з великою кількістю мов з широкого географічного ареалу (Дж. Грінберг).

Л і т е р а т у р а :

1. *Бабаев К. В.* Нигеро-конголезский праязык. Личные местоимения / К. В. Бабаев. – М. : “Языки славянской культуры”, 2013. – 651 с.
2. *Бурлак С. А.* Сравнительно-историческое языкознание : учебник [для студ. высш. учеб. заведений] / С. А. Бурлак, С. А. Старостин. – М. : Издательский центр “Академия”, 2005. – 432 с.
3. *Дугин А. Г.* Герман Вирт, палеосоциология и ностратическая лингвистика: в поисках примордиальных структур (тезисы) / А. Г. Дугин // Традиция : [материалы семинаров по проблемам религиоведения и традиционализма] / [под ред. А. Г. Дугина ; ред.-сост. Н. Сперанская]. – М. : Евразийское Движение, 2011. – Вып. 2. – С. 61–68.
4. *Макаев Э. А.* Общая теория сравнительного языкознания / Э. А. Макаев. – М., 1977. – С. 182.
5. *Макаев Э. А.* Проблемы индоевропейской ареальной лингвистики / Э. А. Макаев. – Ат. – Л., 1904. – С. 50–57.

6. *Макаев Э. А.* Проблемы и методы современного сравнительно-исторического индоевропейского языкознания / Э. А. Макаев // Вопросы языкознания. – 1965. – № 4.
7. *Медоваров М. В.* Достижения и перспективы изучения дальнего родства языков: советская лингвистическая школа прежде и теперь / М. В. Медоваров // Традиция : [материалы семинаров по проблемам религиоведения и традиционализма] / [под ред. А. Г. Дугина ; ред.-сост. Н. Сперанская]. – М. : Евразийское Движение, 2011. – Вып. 2. – С. 61–68.
8. *Рассоха И. Н.* Исследования по ностратической проблеме: ЮжноУкраинский центр неолитической революции. Методика выявления древнейшего родства языков путем сравнения их базовой лексики с ностратической и синокавказской реконструкциями : [монография] / И. Н. Рассоха. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 400 с.
9. *Саенко М. Н.* Общие инновации в базисной лексике как аргумент в дискуссии о балто-славянском единстве : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / М. Н. Саенко. – Ростов-на-Дону, 2014. – 238 с.
10. *Сводеш М.* К вопросу о повышении точности в лексикостатистическом датировании / М. Сводеш // Новое в лингвистике. – 1960. – Вып. 1. – С. 53–87.
11. *Сводеш М.* Лексикостатистическое датирование доисторических этнических контактов / М. Сводеш // Новое в лингвистике. – 1960. – Вып. 1. – С. 23–52.
12. Сравнительно-историческое языкознание : методические указания к лекционным и семинарским занятиям [для студентов специальности “Теоретическая и прикладная лингвистика”] / [сост. М. А. Андросова]. – УльяновскУЛГТУ, 2009. – 87 с.
13. *Старостин С. А.* Сравнительно-историческое языкознание и лексикостатистика / С. А. Старостин // Лингвистическая реконструкция и древнейшая история Востока. – М., 1989. – Ч. I. – С. 3–39.
14. *Старостин Г. С.* Языки Африки. Опыт построения лексикостатистической классификации / Г. С. Старостин. – М. : Языки славянской культуры, 2013. – Т. 1: Методология. Койсанские языки. – 510 с.
15. *Старостин С. А.* Два подхода к изучению истории языка [Электронный ресурс] / С. А. Старостин // Знание – сила. – М., 2003. – № 8. – Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics1/starostin-03.htm>
16. *Старостин С. А.* Алтайская проблема и происхождение алтайского языка [Электронный ресурс] / С. А. Старостин. – М., 1991. – Режим доступа : <http://alonedoc.nedopc.com/ling/alt3.pdf>
17. *Старостин С. А.* О доказательстве языкового родства / С. А. Старостин // Труды по языкознанию. – М., 2007. – С. 779–793.
18. *Шайкевич А. Я.* Введение в лингвистику / А. Я. Шайкевич. – М., 1995.
19. Языки мира: Германские языки. Кельтские языки. – М. : Academia, 2000. – 472 с.
20. *Bomhard A. R.* Indo-European and the Nostratic Hypothesis: History of Research, Current Trends, and Future Prospects / A. R. Bomhard. – Boston, Massachusetts, USA, 1995. – 82 p.
21. *Bomhard A. R.* The Nostratic Macrofamily: A Study in Distant Linguistic Relationship / A. R. Bomhard, J. C. Kerns // Trends in Linguistics, Studies and Monographs 74. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1994. – xi + 932 p.
22. *Diebold A. R.* A Control Case for Glottochronology / A. R. Diebold // American Anthropologist, 66. – 1964. – P. 987–1006.
23. *Dixon R. M. W.* The Rise and Fall of Languages / R. M. W. Dixon. – Cambridge, 1997.
24. *Greenberg J.* Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2000. – Vol. I. Grammar.
25. *Greenberg J.* Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2002. – Vol. II. Lexicon.
26. *Lehman W. P.* Historical Linguistics: an Introduction / W. P. Lehman. – [3d ed.]. – London; New York, 1992.
27. *Meillet A.* Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes / A. Meillet. – Paris, 1907.
28. *Nichols J.* Linguistic Diversity in Space and Time / J. Nichols. – Chicago, 1992.
29. *Pedersen H.* Linguistic Science in the Nineteenth Century: Methods and Results / H. Pedersen; translated from the Danish by John Webster Spargo. – Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press. 1931
30. *Ruhlen M.* Guide to the World's Languages / M. Ruhlen. – Stanford, 1987.
31. *Schadeberg T.* The lexicostatistical base of Bennett and Sterk's reclassification of Niger-Congo with particular reference to the cohesion of Bantu / T. Schadeberg // Studies in African Linguistics, 17. – 1986. – P. 69–83.
32. *Trask R. L.* Historical Linguistics / R. L. Trask. – London, New York, Sidney, Auckland, 1996.

References:

1. Babayev K. V. Nigero-kongolezskiy prayazyk. Lichnyye mestoimeniya [The Niger-Congolese Proto-Language. Personal Pronouns] / K. V. Babayev. – M. : “YAzyki slavyanskoy kul'tury”, 2013. – 651 c.
2. Burlak S. A. Cravnitel'no-istoricheskoye yazykoznanie [Comparative-Historical Linguistics] : uchebnik [dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy] / S. A. Burlak, S. A. Starostin. – M. : Izdatel'skiy tsentr “Akademiya”, 2005. – 432 s.
3. Dugin A. G. German Virt, paleosotsiologiya i nostraticheskaya lingvistika: v poiskakh primordial'nykh struktur (tezisy) [Hermann Wirth, Paleosociology and Nostratic Linguistics: in Search of Primordial Structures (Theses)] / A. G. Dugin // Traditsiya : [materialy seminarov po problemam religiovedeniya i traditsionalizma] / [pod. red. A. G. Dugina; red.-sost. N. Speranskaya]. – M. : Yevraziyskoye Dvizheniye, 2011. – Vyp. 2. – S. 61–68.
4. Makayev E. A. Obshchaya teoriya sravnitel'nogo yazykoznanija [General Theory of Comparative Linguistics] / E. A. Makayev. – M., 1977. – S. 182.
5. Makayev E. A. Problemy indoyevropeyskoy areal'noy lingvistiki [Problems of Indo-European Areal Linguistics] / E. A. Makayev. – At. – II., 1904. – S. 50–57.
6. Makayev E. A. Problemy m metody sovremennogo sravnitel'no-istoricheskogo indoyevropeyskogo yazykoznanija [Problems and Methods of Modern Comparative-Historical Indo-European Linguistics] / E. A. Makayev // Voprosy yazykoznanija. – 1965. – № 4.
7. Medovarov M. V. Dostizheniya i perspektivy izucheniya dal'nego rodstva yazykov: sovsetskaya ingvisticheskaya shkola prezhdie i teper' [Achievements and Prospects for Studying the Distant Relationship of Languages: the Soviet Linguistics School Before and Now] / M. V. Medovarov // Traditsiya : [materialy seminarov po problemam religiovedeniya i traditsionalizma] / [pod. red. A. G. Dugina; red.-sost. N. Speranskaya]. – M. : Yevraziyskoye Dvizheniye, 2011. – Vyp. 2. – S. 61–68.
8. Rassokha I. N. Issledovaniya po nostraticheskoy probleme: YuzhnoUkrainskiy tsentr neoliticheskoy revolyutsii. Metodika vyyavleniya drevneyshego rodstva yazykov putem sravneniya ikh bazovoy leksiki s nostraticheskoy i sinokavkazskoy rekonstruktsiyami [Studies on the Nostratic Problem: The South Ukrainian Center for the Neolithic Revolution. The Methodology for Revealing the Ancient Affinity of Languages by Comparing Their Basic Vocabulary with the Nostratic and Sino-Caucasian Reconstructions] : [monografiya] / I. N. Rassokha. – KH. : KHNAMG, 2010. – 400 s.
9. Sayenko M. N. Obshchiye innovatsii v bazisnoy leksike kak argument v diskussii o balto-slavyanskom yedinstve [General Innovations in the Basic Vocabulary as an Argument in the Discussion About the Balto-Slavic Unity] : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.20 / M. N. Sayenko. – Rostov-na-Donu, 2014. – 238 s.
10. Svodesh M. K voprosu o povyshenii tochnosti v leksikostaticheskom datirovanii [On the Issue of Increasing Accuracy in Lexicostatical Dating] / M. Svodesh // Novoye v lingvistike. – 1960. – Vyp. 1. – S. 53–87.
11. Svodesh M. Leksikostaticheskoye datirovaniye doistoricheskikh etnicheskikh kontaktov [Lexicostatistical Dating of Prehistoric Ethnic Contacts] / M. Svodesh // Novoye v lingvistike. – 1960. – Vyp. 1. – S. 23–52.
12. Sravnitel'no-istoricheskoye yazykoznanie [Comparative-Historical Linguistics] : metodicheskiye ukazaniya k leksionnym i seminar'skim zanyatiyam [dlya studentov spetsial'nosti “Teoreticheskaya i prikladnaya lingvistika”] / [sost. M. A. Androsova]. – Ul'yanovskUIGTU, 2009. – 87 s.
13. Starostin C. A. Sravnitel'no-istoricheskoye yazykoznanie i leksikostatistika [Comparative-Historical Linguistics and Lexicostatistics] / S. A. Starostin // Lingvisticheskaya rekonstruktsiya i drevneyshaya istoriya Vostoka. – M., 1989. – CH. I. – S. 3–39.
14. Starostin G. S. Yazyki Afriki. Opyt postroyeniya leksikostaticheskoy klassifikatsii [Languages of Africa. Experience in Constructing a Lexicostatistical Classification] / G. S. Starostin. – M. : YAzyki slavyanskoy kul'tury, 2013. – T. 1: Metodologiya. Koysanskiye yazyki. – 510 s.
15. Starostin S. A. Dva podkhoda k izucheniyu istorii yazyka [Two Approaches to the Study of the History of Language] [Elektronnyy resurs] / S. A. Starostin // Znaniye – sila. – M., 2003. – № 8. – Rezhim dostupa : <http://www.philology.ru/linguistics1/starostin-03.htm>
16. Starostin S. A. Altayskaya problema i proiskhozhdeniye altayskogo yazyka [The Altai Problem and the Origin of the Altai Language] [Elektronnyy resurs] / S. A. Starostin. – M., 1991. – Rezhim dostupa : <http://alonecoder.nedopc.com/ling/alt3.pdf>
17. Starostin S. A. O dokazatel'stve yazykovogo rodstva [On the Proof of Linguistic Affinity] / S. A. Starostin // Trudy po yazykoznaniyu. – M., 2007. – S. 779–793.
18. Shaykevich A. YA. Vvedeniye v lingvistiku [Introduction to Linguistics] / A. YA. Shaykevich. – M., 1995.

19. Yazyki mira: Germanskiye yazyki. Kel'tskiye yazyki [Languages of the World: Germanic Languages. Celtic Languages]. – М. : Academia, 2000. – 472 s.
20. Bomhard A. R. Indo-European and the Nostratic Hypothesis: History of Research, Current Trends, and Future Prospects / A. R. Bomhard. – Boston, Massachusetts, USA, 1995. – 82 p.
21. Bomhard A. R. The Nostratic Macrofamily: A Study in Distant Linguistic Relationship / A. R. Bomhard, J. C. Kerns // Trends in Linguistics, Studies and Monographs 74. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1994. – xi + 932 p.
22. Diebold A. R. A Control Case for Glottochronology / A. R. Diebold // American Anthropologist, 66. – 1964. – P. 987–1006.
23. Dixon R. M. W. The Rise and Fall of Languages / R. M. W. Dixon. – Cambridge, 1997.
24. Greenberg J. Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2000. – Vol. I. Grammar.
25. Greenberg J. Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2002. – Vol. II. Lexicon.
26. Lehman W. P. Historical Linguistics: an Introduction / W. P. Lehman. – [3d ed.]. – London; New York, 1992.
27. Meillet A. Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes / A. Meillet. – Paris, 1907.
28. Nichols J. Linguistic Diversity in Space and Time / J. Nichols. – Chicago, 1992.
29. Pedersen H. Linguistic Science in the Nineteenth Century: Methods and Results / H. Pedersen; translated from the Danish by John Webster Spargo. – Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press. 1931
30. Ruhlen M. Guide to the World's Languages / M. Ruhlen. – Stanford, 1987.
31. Schadeberg T. The lexicostatistical base of Bennett and Sterk's reclassification of Niger-Congo with particular reference to the cohesion of Bantu / T. Schadeberg // Studies in African Linguistics, 17. – 1986. – P. 69–83.
32. Trask R. L. Historical Linguistics / R. L. Trask. – London, New York, Sidney, Auklend, 1996.

Капранов Я. В. Методы выявления степени родства языков.

В статье представлены определения понятий: “языковое родство” с его степенями, “базовая / базисная лексика” как средство для обоснования степеней родства языков; сделана попытка разработать методику выявления степени родства языков, которая включает: сравнительно-исторический метод с методиками внутренней и внешней реконструкции, глоттохронологический / лексикостатистический метод М. Сводеша, метод массового сравнения Дж. Гринберга.

Ключевые слова: языковое родство, базовая / базисная лексика, методы выявления степени родства языков.

Kapranov Ya. V. Methods for Revealing Degree of Language Affinity.

The article clarifies the definition of the term “language affinity” and represents its degrees; the notion of “basic vocabulary” as a means for substantiating the degrees of language affinity has been given; an attempt has been made to represent the methods for revealing the degree of language affinity, among which: a comparative-historical method with procedures of internal and external reconstruction, glottochronological / lexicostatistical method of M. Swadesh, a method of mass comparison of J. Greenberg.

Keywords: language affinity, basic vocabulary, methods for revealing degree of language affinity.